

A kulturális turizmus statisztikai mérése

Összeállította: Lakatos Gyuláné¹

Napjainkban egyre gyakoribb, hogy az utazás célja egy adott terület kultúrájának megismerése. A kulturális turizmus népszerűsítésének lényeges eszközei az együttműködő partnerekkel megvalósított kedvezményes akciók, a változatos helyszíneken megrendezett fesztiválok, amelyek egyidejűleg többféle kulturális eseményen való részvétellel is lehetőséget biztosítanak. Ennek feltérképezése, hatásainak vizsgálata a kulturális statisztika fontos feladata.

Kulcsszavak: statisztika, kultúra, történelmi emlékek, múzeumok, színházak.

A turizmus és a kultúra különféle dimenziói között szoros kapcsolat mutatható ki. A turisztikai piac gyakorlatilag minden kínálati elemének van kulturális vetülete, és ahhoz, hogy ezzel megfelelően gazdálkodjunk, szükséges a pontos nyilvántartások megléte és gondozása is. Írásunkban a kulturális intézményi palettát mutatjuk be, valamint vizsgáljuk a kulturális aktivitást: a történelmi emlékeket, múzeumokat, színházakat mint a kulturális turizmus célpontjait.

A kulturális statisztikai adatgyűjtések évszázados múlttal rendelkeznek, és kiterjednek a kulturális intézmények különböző típusaira, azok igénybevételére, valamint az ott folyó tevékenységekre is. A Központi Statisztikai Hivatal (KSH) nemcsak az ún. „házon kívüli” kulturálódási lehetőségekről gyűjt információkat, hanem az otthon keretei között hozzáférhető egyéb művelődési forrásokról, mint a könyv, az időszaki lapok vagy a rádiós és televíziós műsorszolgáltatás fogyasztásáról is.

A kulturális statisztika legtöbb területének első adatgyűjtése Magyarországon az 1920-as évek végére esik. A mozikra vonatkozó statisztikai adatgyűjtés 1927-ben kezdődött a KSH szervezésében, de a megfigyelés csak két évig tartott. A következő adatszolgáltatásra – mint a háború előtti utolsó mozi-statisztikára – 1935-ben került sor, de sajnos ebből az adatfelvételtől csak részleges eredmények maradtak fenn. A színházakra vonatkozó első hivatalosan publikált adatok az 1927/28-as színházi évadra vonatkoztak. Az adatgyűjtés e területen is megszakadt, így mindössze három színházi évad adatai állnak rendelkezésre. A statisztikai évkönyvekben 1930-tól található a kultúrházakra – jelenleg közművelődési intézmények – és az ott folyó tevékenységekre vonatkozó információk. A rendszeres, évente ismétlődő adatgyűjtések az 1940-es évek végétől, az 1950-es évek elejétől valósultak meg. A könyvkiadás adatai 1945-től, a könyvtárakra, mozikra, múzeumokra vonatkozó

adatok 1949-től, a színházakra vonatkozó statisztikák 1950-től, a sajtókiadásra 1951-től, a közművelődési intézményekre 1952-től² érhetőek el. Napjainkban a kultúrával kapcsolatos adatok döntő részét az Országos Statisztikai Adatgyűjtési Program keretében az Oktatási és Kulturális Minisztérium statisztikai osztálya gyűjti, amelyet a KSH is átvesz és adatközléseiben, elemzéseiben felhasznál.

A lakosság kulturális helyzetéről a Központi Statisztikai Hivatal első ízben 1963-ban publikálta összefoglaló kötetben a hivatalos kultúrastatisztikai adatokat a rendelkezésre álló teljes részletettségben.³ Ebben a kötetben a legelső felkutatható adatok is visszamenőleg megtalálhatók minden területről. Ilyen jellegű, részletes adatokat tartalmazó összefoglaló kiadványok, adattárak tíz évenként jelennek meg a KSH gondozásában. Ezenkívül a Hivatal évente tesz közzé néhány kiemelt adatot, tavasszal a Magyar Statisztikai Zsebkönyvben előzetes, ősszel pedig a Magyar Statisztikai Évkönyvben végleges formában. Tematikus jellegű, részletesebb, elemző kiadványok is készülnek, két évente a könyvkiadás adatairól, a közbeeső években pedig változó témákban, legutóbb a közgyűjteményekről.

Az elmúlt több mint ötven év alatt a kultúrastatisztika területén jelentős átalakulások történtek. A hazai változásokon kívül a nemzetközi szervezetekben, elsősorban az UNESCO⁴-ban és az Európai Unió keretein belül folyó munka is hozzájárult a hazai módszertan fejlődéséhez.

A nemzeti sajátosságokat őrző kultúrák sokféleségét nehéz egységes rendszerbe foglalni. A kulturális értékek szerepét vizsgáló úgynevezett Eurobarometer⁵ standard felmérés a 15 éves és idősebb népesség kulturális aktivitását vizsgálja az EU tagállamaiban. Ezt a felmérést 1973 óta minden ősszel és tavasszal az Európai Bizottság szervezi az EUROSTAT közreműködésével a tagállamokban.

A 2007. évre vonatkozó reprezentatív adatfelvétel során közel 27 ezer – közülük 1000 magyar – ember

¹ A Központi Statisztikai Hivatal Társadalmi szolgáltatások statisztikai főosztályának munkatársa. E-mail: gyulane.lakatos@ksh.hu.

² Dr. Varga Alajosné: A művészetek és a tömegkommunikáció statisztikája

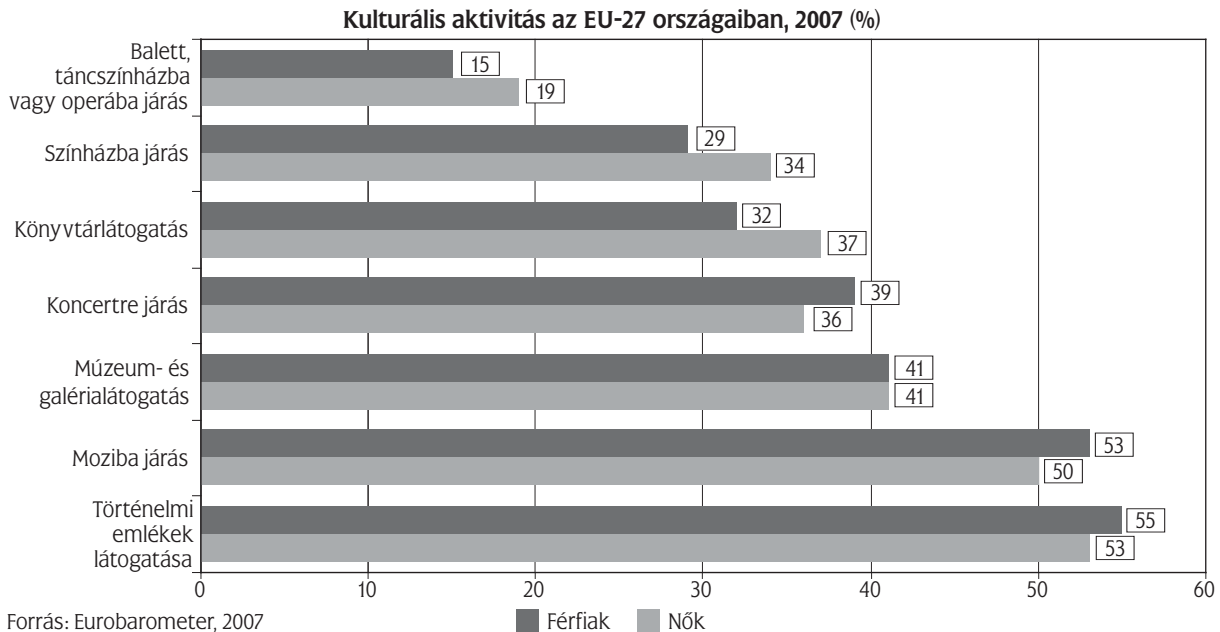
³ Kultúrastatisztikai adattár (Statisztikai Időszaki Közlemények 55. kötet)

⁴ United Nations Educational Scientific and Cultural Organization

⁵ European Cultural Values Special Eurobarometer EB 278, No. 67.1

1. ábra

kérdeztek meg. Az eredmények alapján összességében az állapítható meg, hogy az európaiak meglehetősen kis hányada vett részt valamilyen kulturális rendezvényen, eseményen a megkérdezést megelőző 12 hónapban.

A vizsgált tevékenységek közül a kulturális turizmushoz is kapcsolódik a legnagyobb népszerűségnek örvendő történelmi emlékhelyek, emlékek látogatása. Kiemelkedő a moziba járás is, átlagosan minden második EU-polgár évente legalább egyszer eljutott valamelyik filmszínházba. A koncert-, könyvtárlátogatás, színházba járás 32–37%-os részesedéssel bírt, míg a balett- és táncszínházi előadásra való részvétel még a 20%-ot sem érte el az unió 27 országának átlagában. A magyarországi kultúrastatistikákkal összevetve elmondható, hogy magyar lakosság a televízió nézésre, a rádióhallgatásra és a könyv olvasásra, tehát a házon belüli kulturális tevékenységekre az EU átlagnál több időt fordít, ugyanakkor például a mozilátogatásra annál lényegesen kevesebbet.⁶

Magyarországon 2008-ban megközelítőleg 9 ezer kulturális szolgáltatást nyújtó intézmény működött, amelyek legnagyobb hányada (közel 50%-a) könyvtár, 40%-a közművelődési intézmény volt, a fennmaradó 10%-on pedig a mozik, színházak és múzeumok osztoztak. Az intézmények országosan több mint félmillió kulturális eseményt szerveztek, közel 14 ezer színházi előadást, 100 ezer közművelődési rendezvényt és mintegy három-ezer múzeumi kiállítást. A kulturális intézményekben, illetve azok rendezvényein csaknem 50 millió látogatást

regisztráltak, amelyek egy része a kulturális turizmus keretében valósult meg.

A belföldi és nemzetközi turizmus kiemelkedő célpontjai a muzeális intézmények kiállításai és az emlékhelyek. Évek óta mintegy 10 millió látogatót regisztrálnak a múzeumokban, közülük – becslések szerint – 17–20% a külföldi turista. Jó kezdeményezés a közönségcsalogatásra a francia példára indított és 2002-től hazánkban is megrendezett Múzeumok Éjszakája, valamint a 13 éves múltra visszatekintő Múzeumok Majálisa. Mindkettő változatos programokkal várja a hazai és külföldi vendégeket.

Különös hangulatot teremtenek a szabadtéri színházak, amelyek már az 1920-as évek végétől (Margitsziget 1928, Szeged 1932) működnek, és a turisták által szívesen

1. táblázat

A legnagyobb látogatószámot elért muzeális intézmények, 2008

A muzeális intézmény megnevezése	Helység
Szépművészeti Múzeum	Budapest
Budavári Mátyás-templom Egyházművészeti Gyűjteménye	Budapest
Jövő Háza	Budapest
Dobó István Vármúzeum	Eger
Közlekedési Múzeum	Budapest
Magyar Nemzeti Galéria	Budapest
Magyar Nemzeti Múzeum	Budapest
Magyar Természettudományi Múzeum	Budapest
Szabadtéri Erdészeti Múzeum	Szilvásvárad
Magyar Mezőgazdasági Múzeum	Budapest

Forrás: OKM

⁶ A 27 ország adatai összesítve kerültek publikálásra, így az EU-átlag csak ilyen módon kerülhet összevetésre a magyar lakosságra jellemző adatokkal.

látogatott színterek. A több évtizedes múlttal rendelkező játszóhelyek változatos és bőséges programokat kínálnak az érdeklődőknek. Évről évre növekszik az előadások száma, amelyek között az igényes színházi produkciók és a könnyedebb szórakoztató darabok, táncszínházi előadások, koncertek, valamint gyermek- és bábszínházi előadások is szerepelnek. Az évente tartott közel 500 előadást 240–250 ezren nézik meg, az események a színházszerető turisták kedvelt nyári programjai is.

A közművelődési intézmények (korábbi elnevezésük: művelődési otthonok) rendezvényei iránt nem csak a helybeliek, hanem a belföldi és külföldi turisták körében is számottevő érdeklődés mutatkozik. Évente több mint százezer kiállítást, művészeti eseményt, szórakoztató és közösségi rendezvényt szerveznek, amelyeknek a látogatószáma meghaladja a 23 milliót.

Évről évre színesebb Magyarországon a kulturális programok, rendezvények választéka, és ezzel mind szélesebb rétegek igényeit elégítik ki. A folyamatosan élénkülő érdeklődést jelzi a belföldi és nemzetközi turisták egyre növekvő száma is.

További információk az interneten:

Központi Statisztikai Hivatal: www.ksh.hu

Részletes kulturális adattáblák (Stadat táblák):

portal.ksh.hu/portal/page?_pageid=37,593782&_dad=portal&_schema=PORTAL

Letölthető kulturális témájú kiadványok: portal.ksh.hu/portal/page?_pageid=37,184503&_dad=portal&_schema=PORTAL

Nemzetközi kulturális adatok:

Eurostat: www.aulaintercultural.org/article.php3?id_article=2711

UNESCO: stats.uis.unesco.org/unesco/ReportFolders/ReportFolders.aspx

Felhasznált irodalom

VARGA, A. 1978. A művészetek és a tömegkommunikáció statisztikája – Statisztikai Szemle 56. évf. 12. sz.

Kultúrstatistikai adattár, 1963/5 Statisztikai Időszaki Közlemények 55. kötet

European Cultural Values, Special Eurobarometer EB 278, No 671